TARDI

BEN RENÉ TARDİ

Stalag IIB

KAMPINDA SAVAŞ ESİRİ

Renklendirme: Rachel Tardi

Solliès-Ville Festivali Renklendirme Ödülü. 2012.

Çeviren: Goncagül Erdoğdu

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4908
Çizgi Roman

Ben Renê Tardi StalagIIB Kampında Savaş Esiri / Tardi
Özgün Adı: Moi René Tardi, Prisonnier de guerre au Stalag
Çizimler: Tardi
Çeviren: Goncagül Erdoğdu

Editör: Korkut Erdur
Düzelti: Cennet Türker

Grafik uygulama: Burcu Mertoğlu

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

Çeviriye temel alınan baskı: Casterman, 2014

1. baskı: İstanbul, Temmuz 2017
ISBN 978-975-08-4035-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş, 2015
Sertifika No: 12334

© Casterman 2012 (Volume 1)
Bu kitabın telif hakları Akan Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Jean Grange'ın çizimi, 17-7-1941 (Stalag V B).

Babalarımız, şu adsız kahramanlar...

Seninki René, benimki Jean. İkisi de Eylül 1939'da savaşa gitti. İkisi de 1940'ta yenildi, kuşatıldı, yakalandı, diğer binlercesi gibi açık alanlarda hapsedildi, sonra (tıpkı 1933'ten itibaren Alman komünistlerini ve Nasyonal Sosyalist rejim karşıtlarını "konuk ettiği" gibi) birkaç yıl boyunca her ulustan insanı "konuk edecek" olan Stalaglara,[1] Oflaglara,[2] yani esir kamplarına gitmek üzere hayvan vagonlarında düşman topraklarına sürüldüler. Seninki Doğu Pomeranya'daki Hammerstein'da 16402 sicil numarasıyla beş yıl boyunca Stalag II B'de, benimki Kara Orman'da 800 m irtifadaki Villingen'da 4536 sicil numarasıyla yaklaşık dört yıl boyunca Stalag V B'de.

1915'te doğan René ve Jean, öyle görünüyor ki, 1914 yılı içinde babalarının aldıkları bir izin döneminde anne karnına düştüler. Yirmi beş yıl önce kendileri de bizzat asker olan ve tüm gezegeni saran bu ilk çatışmanın doğurduğu savaş çılgınlığı girdabına sürüklenen babaları "medeni" ulusların birbirlerine uyguladıkları devasa "katliam"dan sağ çıkmış, ne yenilginin utancını ne de tutsaklık belasını tanımışlardı. Fakat bin parçaya ayrılmış, sanrılar içinde, dört yıl boyunca yaşanan korku ve asla silinmemek üzere hafızalarına kazınmış insan kıyımına ait görüntülerle can çekişenlerin bağırışları gecelerine musallat olarak "Büyük Savaş"tan döndüler. Ve onlarla ancak Mütareke'den sonra tanışan oğulları René ve Jean, duydukları ve yaşları ilerledikçe daha iyi anladıkları savaş hikâyelerinin dehşeti içinde büyüdüler. İşte bu savaş, tıpkı diğer insanlarda olduğu gibi, her iki ailenin tarihinde derin izler bıraktı. Birinci ile İkinci Dünya savaşı arasında geçen yirmi beş yıl, ne sağ kalanların yaşadığı sarsıntıyı iyileştirmeye yetecekti, ne de on milyon ölüye mal olan korkunç trajedinin yaralarını sarmaya. René ve Jean'ın babaları, yani büyükbabalarımız, zaman içinde taşıması daha da ağır gelen bu yük al-

1 Stalag: *Stammlager* sözcüğünden kısaltılmış, düşük rütbelilerin gönderildiği esir kampı. (ç. n.)
2 Oflag: *Offizierslager* sözcüğünden kısaltılmış, sadece subayların gönderildiği esir kampı. (ç. n.)

tında asla kendilerini toparlayamayarak kurtulması imkânsız bir acıyla çöktüler.

Çeyrek yüzyıl sonra oğulları –René 24 yaşındayken 22 Mayıs 1940'ta Somme bölgesindeki Mons-en-Chaussée'de, Jean ise 24 Haziran 1940'ta St Dié-des-Vosges'da– esir düştüklerinde, artık paramparça olma sırası onlara gelmişti: Otuz kilo zayıflayan babam annemin çok sevdiği siyah kıvırcık saçlarını kaybetmişti. Küçücükken, ablam Rosine ve ben, kocaman açılmış gözlerle bize esir hayatından ufak tefek şeyler anlatan bu iskelete dönmüş harika babayı dinlerdik. Hoşumuza giden şey ise, René'nin yaşadıklarını –her yerde varlığını sürdüren açlık gibi dayanılması en zor şeyleri– anlatırken, hiç şüphesiz bizi korkutmamak için mizaha başvuruyor olmasıydı. Bize, yavan tadına rağmen, her şeyden yoksun bu genç insanların tat alma duyularına birkaç saniye için sunduğu lezzetle bazen bir günlerini aydınlatan "benzersiz bir küçük kaşık reçel"den bahsederdi. Tutsakların günlük yemeği olan "toz çorbası" diye adlandırdığı şeye gelince, bu benim için öyle güçlü bir imgeydi ki gözlerimin önünde bir meteorolojik hadisenin sonuçları gibi canlanıyordu: Stalag üzerinde eserek büyük barakalardan süpürdüğü tozu mutfaklardaki tencerelere götüren kuvvetli bir rüzgâr! Bu imge beni hem eğlendirir hem de korkuturdu.

Jean Grange, Stalag V B'de yardımcı hekim.

Jean, döndüğünde, özgürlükten yoksun olduğu dört uğursuz senenin ayrıntılarını konuşmayı, ifade etmeyi, açıklamayı ve anlatmayı başaramadı. Daha da kötüsü, bunlardan bahsedeceği zaman, Birinci Dünya Savaşı'na katılmış olan annemin babası, Mayıs-Haziran 1940'ta yenik düşmüş bu orduyla dalga geçerek lafı ağzına tıkardı... "Ah" derdi, "işte bize kahramanlıklarını anlatacak olan 'büyük asker'!" O zaman babamın, madalyalı –dahası kayınpederi olan– bu eski muhariple çatışmaya girmektense bu yeni aşağılanmayı tek kelime etmeden yuttuğunu ve sessizliğe gömüldüğünü hatırlarım. Hiç şüphesiz, onun gibi daha yüz binlercesinin, cephelerdeki kahramanların aksine, gerçekte ne büyük bir başarısı ne de muhteşem bir zaferi vardı... O dönemde, orada, hayatta kalmak için yapılacak en iyi –ancak insan ruhu için de en kötü– şey olan çetin bir kavganın verildiği bu sayısız kampta, içine edilen gençlik yıllarını nasıl yaşadıklarıyla hiç ilgilenilmezdi. Kurtuluş zamanı, ölüm kamplarının açılışıyla ortaya çıkan Nazi barbarlığı, hayatta kalanların Lutetia Oteli'ne gelişleri, ayrıca işgal altındaki Fransız direnişçilerinin kahramanlığının kutlanması savaş esirlerinin dönüşünü tamamen görünmez kıldı. Bu insanların sözlerine yer yoktu ve acıları var olma hakkına sahip değildi. Onlar bu savaşın, daha sonra da açlık ve zorunlu çalışma sonucunda çok sayıda adamın hayatını kaybettiği, tarım arazileri, kömür madeni, metalurji fabrikaları gibi yerlerde görev yapmak üzere 80.000 çalışma kommando'sunda düşmanın ellerine işçilerini rehin bırakan Vichy rejiminin utanç verici işbirliğinin sessiz ve bilinmeyen kurbanları oldular.

Savaşın ilanı esnasında, genç tıp öğrencisi Jean eğitiminde daha da ilerleyip bir gün eğitimci olmanın hayalini kuruyordu. Esaretten döndüğünde ise sınavlara kayıt olmak için artık çok geçti: O, Stalag V B'de çürüyüp giderken her yer çoktan kapılmıştı!

Lyon'un yüksek mevki sahipleri kendi soylarından olanlara torpil yapmışlar ve onları gelecek senenin aday listelerine önceden yerleştirmişlerdi… Kendi tabiriyle "Tıp Sanatı"nı öğrencilere aktarma arzusundan vazgeçmesi gerekti. Tutsaklığı ve tıp çevrelerinin önde gelenlerinin akraba kayırıcılıkları yüzünden hoca olamadı ve çok uzun zaman bu yüzden kırgın yaşadı. Ancak saygın ve çok sevilen bir hekim olacak ama zenginleşmeyecekti çünkü yaptığı iş bir çeşit kutsal görevdi, para kazanma aracı değildi.

René ise hiç şüphesiz arzu etmesine rağmen eğitimine devam edememişti… Savaşın çıkacağını hissederek, 1935 yılında orduya girdi. Gerçekten de savaş patlak verdi ve kışladan çıkıp doğrudan, Nazi istilasından uzun süre koruyamayacağı zırhlısının başına geçti. Sonuçta, önü kesilen gençlikler, altüst edilen gelecek planları, lüzumsuz yere hapiste geçen yıllar, tecrit, fiziksel acılar, kötü muameleler ve aşağılanmalarla mahvedilen hayatlar… İşte bu tutsaklık yıllarının onlar için ifade ettikleri buydu. İşte Tardi'nin, 1980'de, aradan geçen zamana ve belki de bu çoktan yaşlanmış hasta adamın hafızasında kimi zaman oluşabilecek boşluklara rağmen, babasından kendisine en ince ayrıntısına kadar anlatmasını istediği de buydu. "Yenilenler"in geri döndükleri günden bu yana içlerinde yerleşen tahammül edilmez sessizliği kırmak için. Wehrmacht tarafından tutsak edilen ve 1.600.000'i Almanya'da ve Nazi boyunduruğu altına giren Polonya'da bulunan kamplara gönderilen 1.830.000 askerin temsil ettiği yenilginin "zayiatlar"ından birine nihayet konuşma fırsatı vermek için. Ve René Tardi, kendi gençlik günlerinin bu trajik döneminin ailenin hafızasında koca bir delik olarak kalmaması için, küçük okul defterlerini titizlikle doldurup oğlunun beklentilerine umduğunun çok üzerinde cevap vererek görevini yerine getirdi.

İşte o hatıratı bu kitap takip etti. Tardi burada kendini, babasıyla konuşan ve ona birçok soru yönelten kısa pantolonlu çocuk olarak tasvir ederken, bu anlatı için en ince ayrıntısına kadar araştırılmış ve teyit edilmiş, mümkün olduğu oranda mekânların çizgisel olarak yeniden canlandırılmasına ve olguların tarihselliğine her zaman sadık kalınmış gerçekçi bir dekor oluşturdu. Çünkü burada, savaş arifesinde idealist ve coşkulu, ancak gurur duyabilmeyi ne çok istemesine rağmen düşmanın önünde diz çökmüş ülkesine karşı acı ve tiksinti ile dolu olarak esaretten geri dönen genç adam için pek de yüceltici olmayan bu dönem, René'nin betimleyişi sayesinde, çok değerli ve benzersiz bir tanıklık arz ediyor!..

René ve Jean tanıştıklarında, her ikisi de uzun tutsaklık yıllarının anılarını kendiliğinden paylaştılar. 1986'da babasının ölümünden sonra Jacques bu küçük defterleri okuması için babama verdi. Babam, aynı kampa düşmemiş olsalar da, onların bu uğursuz yolculuklarına dair kendisine son derece doğru ve tanıdık gelen anıları büyük bir heyecanla karşıladı: İşgalcinin yolunu kesmek için ümitsiz nihai çabaları –René'nin düşmanın eline geçmemesi için zırhlısını imha etmesi, Jean'ın bir köprüyü havaya uçurması–, tutsak edilişleri, sonra Almanya'ya doğru sürgünleri, gelecekteki hapishanelerine gönderilmeden önce belki de karşılaştıkları Trier'deki dağıtım kampı Dulag XII D; yakalarını kurtaramadıkları açlık, soğuk, izdiham, toplama kamplarının içtima, yağma gibi korkunç âdetleri; başarısızlığa uğrayan firar girişimleri, şiddet ve aşağılanma, Stalag'ın içindeki işbirliği, ölümler – savaş esiri kamplarında insanlar toplu halde ölüyorlardı (1941 ve 1942 arasında II B'deki 45.000 tutsak tifo salgınından öldüler ve toplu mezarlara gömüldüler)... Ama ayrıca, insana moral veren, başlarındaki sert gardiyanlara karşı her türlü günlük küçük direnişler, özellikle de arkadaşlar arasında dayanışmanın ve bazıları için ileride –elbette ki sadece Fransızlar arasında olmayan– sağlam ve daimi bir dostluğa dönüşecek kardeşliğin keşfi.

"1942 Noel'i, Tutsakken", Q. Daniel'in yaptığı Jean Grange portresi.

Ben René Tardi, Stalag II B Kampında Savaş Esiri –tıpkı bu tanıklığın yazarıyla aynı kaderi paylaşan yüzlerce, binlerce hatta daha fazla kişinin içine tutkuyla dalmaları ve Jean gibi, oğlunun babasının sesi olma arzusundan doğan yüzlerce çizimdeki insanlar arasında belki de kendilerini bulabilmeleri için– hiç şüphesiz çok geç vücut buldu. Evet, çok geç çünkü Kurtuluş'tan bu yana altmış beş yıldan fazla geçti ve gencecik adamların hayatlarında açılmış bu acı veren parantezin iyileşmeyecek yarasını ölümleriyle beraberlerinde götürecek olan bu kişilerin çoğu bugün artık aramızda yok...

Fakat onların çocukları ve torunları için, Tardi'nin eski savaş esiri babasına ve onun vesilesiyle yıllar boyunca Almanya ve Polonya'ya yayılmış 120 civarındaki esir kampını dolduranlara sunmak istediği minnet duygusuyla hazırladığı bu eser, belki de orada acı çeken, bazen de hayatlarını veren kendi babaları veya dedelerine, ülkeye döndükleri zaman –ve hatta bugün bile– kendilerinden esirgenen saygıyı ve minneti iade edecektir.

Dominique GRANGE

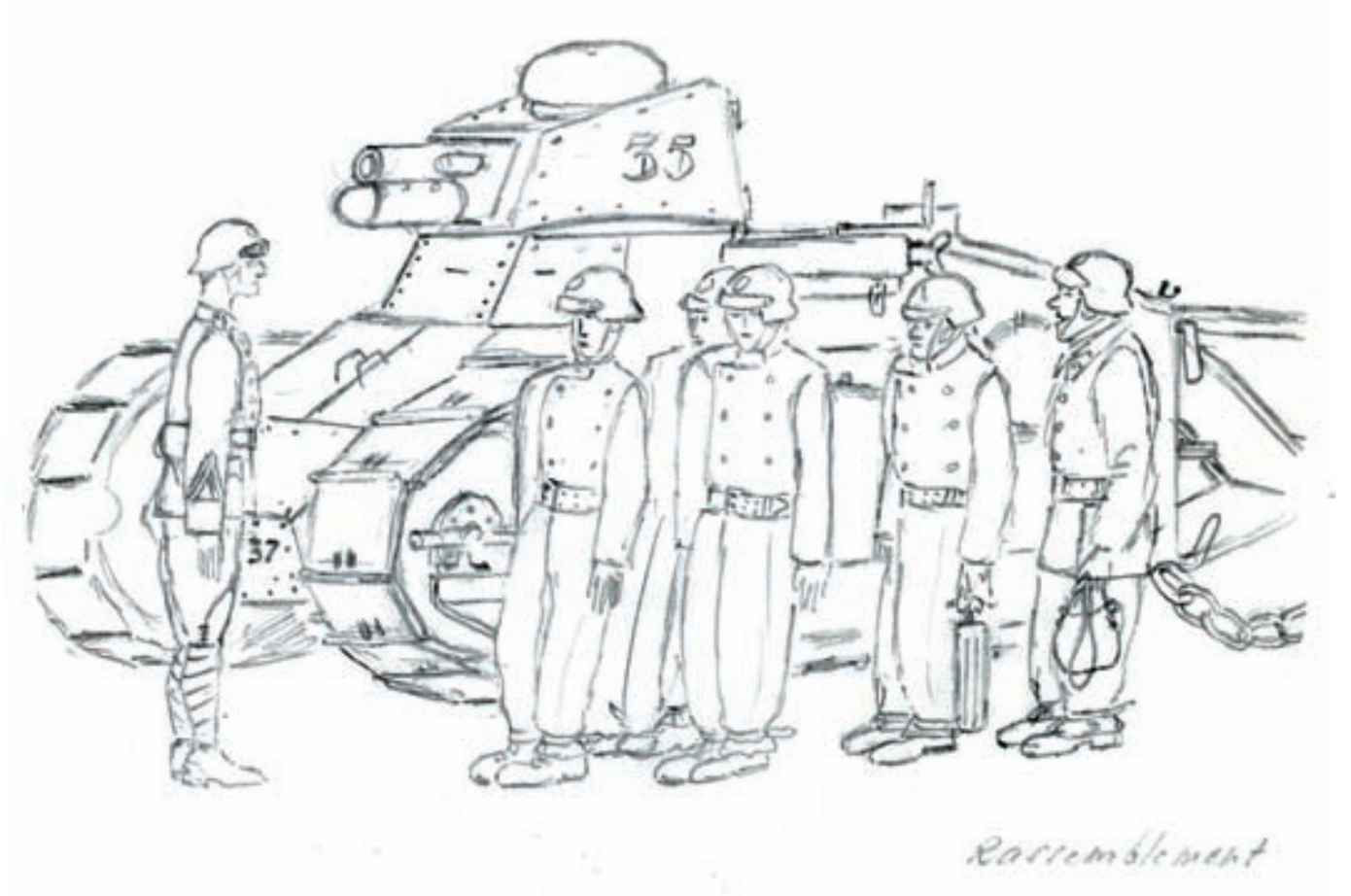

İçtima, René Tardi'nin çizimi

"Rusları mutlak bir perişanlık içinde gördüm. Bitkin, zayıf… Bunlar en kötü muamele görenlerdi ancak Almanlar karşısında onurlu duruyorlardı.

Başlıklarının tepesi sivri değildir, kafanın şekline tam olarak oturur, kafatasının dibine kadar ilerler. Düğmeli ceket değil, denizci ceketleri gibi, kafadan geçirilen ve üst bacaklarının yarısına kadar gelen bir bluz giyerler. Bunun üzerine takılan palaska, daha çok bir tüfek askısını hatırlatan, son derece ilkel basit bir kayıştır. Şalvar pantolonlarının kesimi güzel, yuvarlak kısmı iyi dikimlidir. Cepleri giysinin dışında mıydı yoksa verev mi dikilmişti pek hatırlamıyorum. Botları, tıpkı Almanlarınki gibi, oldukça kısadır ancak iyi deridendir. Manto çok geniştir ve topuklara kadar iner. Sadece tek sıra yedi düğmesi bulunur. Sırt çantaları, kayışları ipten yapılmış bir patates çuvalından ibarettir. Üçte iki toprak ve üçte bir hardal karışımı olan üniformanın rengini tanımlamak mümkün değildir. Kırmızı fon üzerine yapılmış ve askerin rütbesi ne olursa olsun yıldızlı apoletleri korkunçtur. Fazla geniş, fazla ağırdırlar ve omuz üzerinde yatay durmayıp öne doğru kayarlar…"

Benim ihtiyar ayrıntıcıydı, aksi söylenemez. Bu özelliğinden bana da bir şeyler kaldı. Anlamadığınızda yaptığı tanımı küçük bir çizimle desteklerdi. Esaret hikâyeleri ve zırhlılar ("tank" denmez!) aile yemeklerinde pek çok sohbeti zenginleştirirdi. Bazı fotoğraflar, savaş görselleri ve (savaş!) filmler(in)e dayanarak belli belirsiz gözümde canlandırmaya çalıştığım hikâyeler bunlar. Kısacası, dostu Drouot (Boy… Bua olarak okunacak!) ile dağınık anekdotlar ve anılar halinde anlatıldığı için her şey oldukça bulanıktı.

Ve sonra bir gün, bana bütün bunları yazmasını istedim, Stalag II B'deki anılarını, tarih sırasına göre kâğıda aktarmasını. 80'li yıllarda bu dediğimi yaptı. Orduya giriş gerekçelerini, 1937'deki evliliğini, 1940'taki büyük hezimeti ve Pomeranya'da dikenli

teller ardında geçen elli altı ayı anlattı bana.
Bazen çözmesi zor olan, kelimelerin belirsiz bıraktığı ve sadece bir çizimin netleştirebildiği durumlar için açıklayıcı krokiler ve zarif bir yazıyla doldurulmuş bu üç okul defterini okudum. Bu üç defteri okudum ve onları o döneme ait fotoğraflarla bir kutuya yerleştirdim. Kendime bir gün bununla bir şeyler yapacağımı ve onun metnini resimleyerek tüm bunları anlatacağımı söyledim…

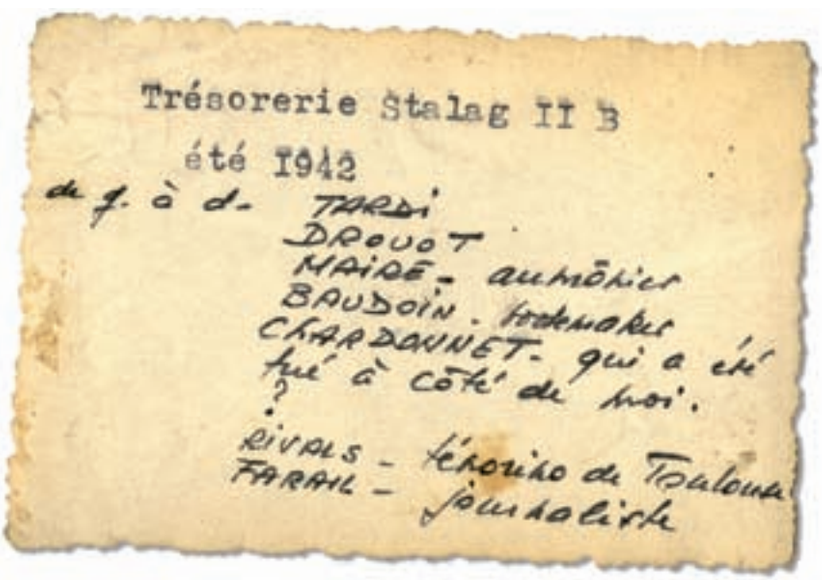
Trésorerie Stalag II B
été 1942
de g. à d. TARDI
DROUOT
MAIRE - aumônier
BAUDOIN - [illegible]
CHARDONNET - qui a été tué à côté de moi.
RIVALS - héroïque de Toulouse
FARAIL - [illegible]

Zaman geçti. Hastalık, hastane… Ölüm. Göçüp gitmeden birkaç saat önce, komadan çıkış, son sözleri… İşte zırhlısının içinde, kanalın kenarında. 37 mm'lik küçük bir Alman topu üzerine ateş etmeye hazırlanıyor. Bir başka havan mermisini yerleştirmek için zırhlısının atış bölmesinde kim bilir ne mermisini çıkarmakta güçlük çekiyor. Alman topunu imha etmek için çok az zamanı var… Her zaman ve halen, çok konuşkan olmayan makinistiyle küçük zırhlısındaydı. Bana bu hikâyeyi anlattığında topun etrafındakileri yok ettiği gerçeği kanımı dondurmuştu… Yani ölmeden kısa bir süre önce, o hep, benim de birkaç sene önce gidip gördüğüm Sambre-Oise Kanalı'nın kıyısındaydı.

Bu üzüntülü anların ona ne derecede tesir ettiğini fark ettim… Yirmi beş yaşında, daha çocuk yaştayken! Babamın asker geçmişini yargılayarak onunla çatışma halinde olduğum ergenlik dönemim geçtikten sonra, gençliğini çalan bu korkunç yılların onun için ne denli önemli olduğunu çok sonraları anladım… 4 yıl 8 aylık esaret, soğuk, açlık, yaşam mücadelesi ve özellikle de onu hayatı boyunca yaralı, hırçın, öfkeli, utanç dolu bir adama dönüştüren acı… Bir mağlup, her şeyden mahrum bir kaybeden… Sabah akşam barut gibi birinin çevresinde büyümek, o çocuk yaşımda hiç de keyifli değildi. Ama aynı zamanda şefkatli ve nüktedan da olabiliyordu. Mükemmelliğe tutkun olduğundan, her fırsatta amatörlüğe karşı çıkar ve ne olursa olsun yönetimlerden nefret ederdi. Bana işini iyi yapma zevkini ve kimi zaman takıntıya kadar gidebilen bir çeşit titizlik aşıladığı için ona minnettarım. Evin bodrumundaki atölyesinde günler boyunca, bir buharlı makinenin şu ya da bu parçasını yorulmak bilmeden tekrar tekrar imal ettiğini ve küçük ölçekte maketini yaptığı bir Bugatti Grand Sport motorunun üzerindeki damgaların kaç adet olduğunu gidip saydığını gördüm. Bu tarz alet takımlarının uzmanlarından ona vidalar ve gelişmiş malzemeler almaya gittim. Elimde bir terzi mezurası, Les Invalides'de bir merdivenin yakınında sergilenen bir YT (yüksek tonaj) Renault zırhlısının palet kızaklarının ölçüsünü almaya gittim. Yani asla yaklaşık olanın değil, kesin ve tam olanın peşinde biriydi.

Defterlerini okudum, onları bir kenara koydum, o öldü. İyi anlaşılması gerekir ki burada söz konusu olan, Stalag'da günü gününe tutulmuş bir günlük değil, benim isteğim üzerine 40 yıl sonra yazılan hatıralardır. Henüz zaman varken ona bazı soruları sormamış olduğuma o kadar pişmanım ki.

Yanıtsız kalacak sorular...Veznedarlıkta yapılan üçkâğıtlar neleri kapsıyordu? Firarın için pusula, harita, Alman markı ve pek çok diğer şeye ihtiyacın olduğunu Zette'in anlamasını nasıl sağladın? "Töton'lar"[3], "Bosch'lar"[4], "Fritz'ler"[5], "Frizeler"[6], "Fridolin'ler"[7], "Schleu'ler"[8]... Evet, bunlar her an

3 Töton: Almanlar için hakaret amaçlı kullanılan bir sözcük. (ç. n.)
4 Bosch: Alman markasının adı, Almanlar için sıfat olarak kullanılmış. (ç. n.)
5 Fritz: Friedrich adından bozma Alman askerleri için kullanılan bir sözcük. (ç. n.)
6 Frize: Fransızca kıvırcık anlamına gelen ve Alman askerleri için kullanılan Fritz'den bozma bir sözcük. (ç. n.)
7 Fridolin: Almanlar için kullanılan pejoratif bir sözcük. (ç. n.)
8 Schleu: Chleu sözcüğünden bozma, Fransız argosunda Alman. (ç. n.)

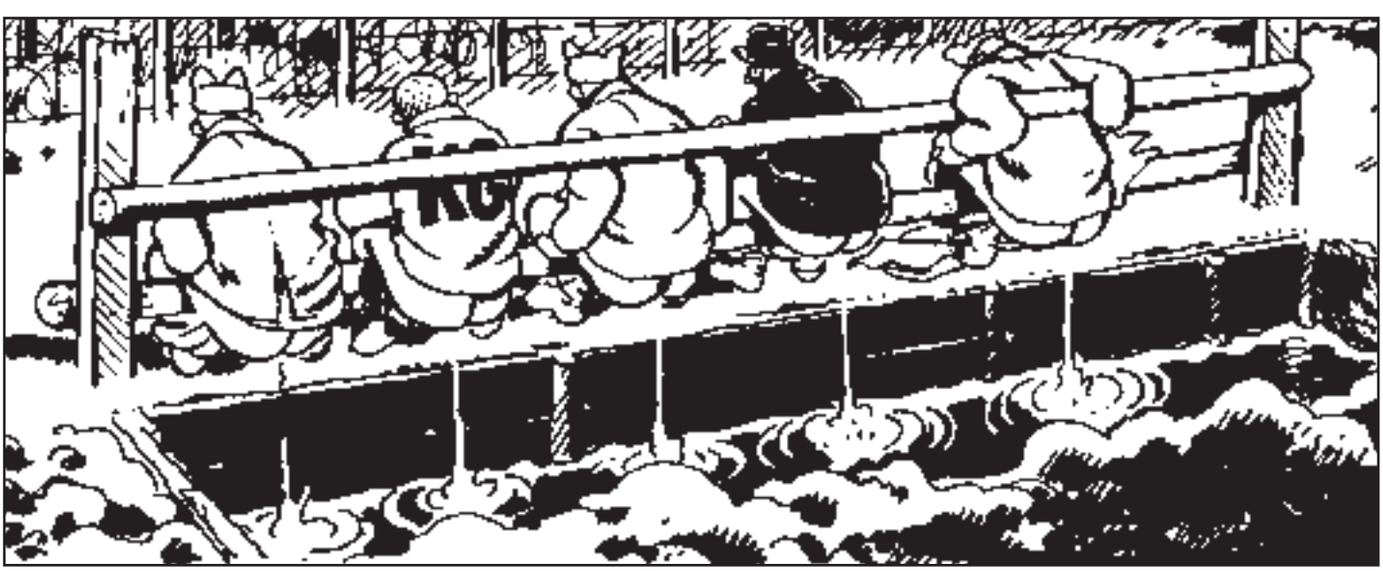

bir işkenceciye, katile dönüşebilecek olan gardiyanlarına esirlerin taktıkları isimlerdi.
Siyaseten doğruluk meraklılarının anlamaları gerekiyor ki babalarımız Almanya'yla bir aşk hikâyesi yaşamıyordu ve uzlaşma saati henüz gelmemişti.

Doğu Pomeranya'daki Stalag II B hakkında çok konuştum ve yakınlarımın kafasını şişirdim.

Yaptığı fotoğraf araştırmalarıyla –bu konuda "Polonya'da Czarne, Stalag II B" web sitesinin arşivleri tavsiye edilebilir– babamın hikâyesinin çerçevesinin çizilmesine yardımcı olduğu ve bu kitaba bir giriş yazarak kendi babası Jean'ın hatıralarıyla babam René'nin hikâyesini beslediği ve doğruladığı için eşim Dominique'e müteşekkirim… İkisi Trier'de, Dulag XII D'de karşılaşmış olabilirlerdi… Ben bunu sanki olmuş gibi anlattım. Olayların gerçekliği hakkında yaptığım tek çarpıtma budur. O savaş yıllarının gerçekliğine özgü karanlık renklendirmeleri için kızım Rachel'e teşekkür ederim. Bir takım belgesel filmlerin araştırılmasına vakit harcadığı için oğlum Oscar'a teşekkür ederim.

Hildegard ve Michel Gosselin'e Nürnberg'den, Didier Comès'ye Belçika Ardenleri'ndeki Malmedy'den sağladıkları dil konusundaki yardımları için, Benjamin Legrand'a o döneme ait bir küfür için, doktor Sichère ve yine döneme ait Lanz marka patates tırmığı ve traktör koleksiyoncusu arkadaşı Claude Gillet'ye teşekkürler.

Ve tabii ki en sevdiğim Kıllı[9] Jean-Pierre Verney'e teşekkürler: "Daha ziyade MP38 çiz" demişti geçen gün bana, "StG44 Stalag için fazla büyük!"

TARDI

9 Les Poilus: I. Dünya Savaşı'nda Fransız askerlerine verilen genel ad. (ç. n.)

René Tardi, 1937.

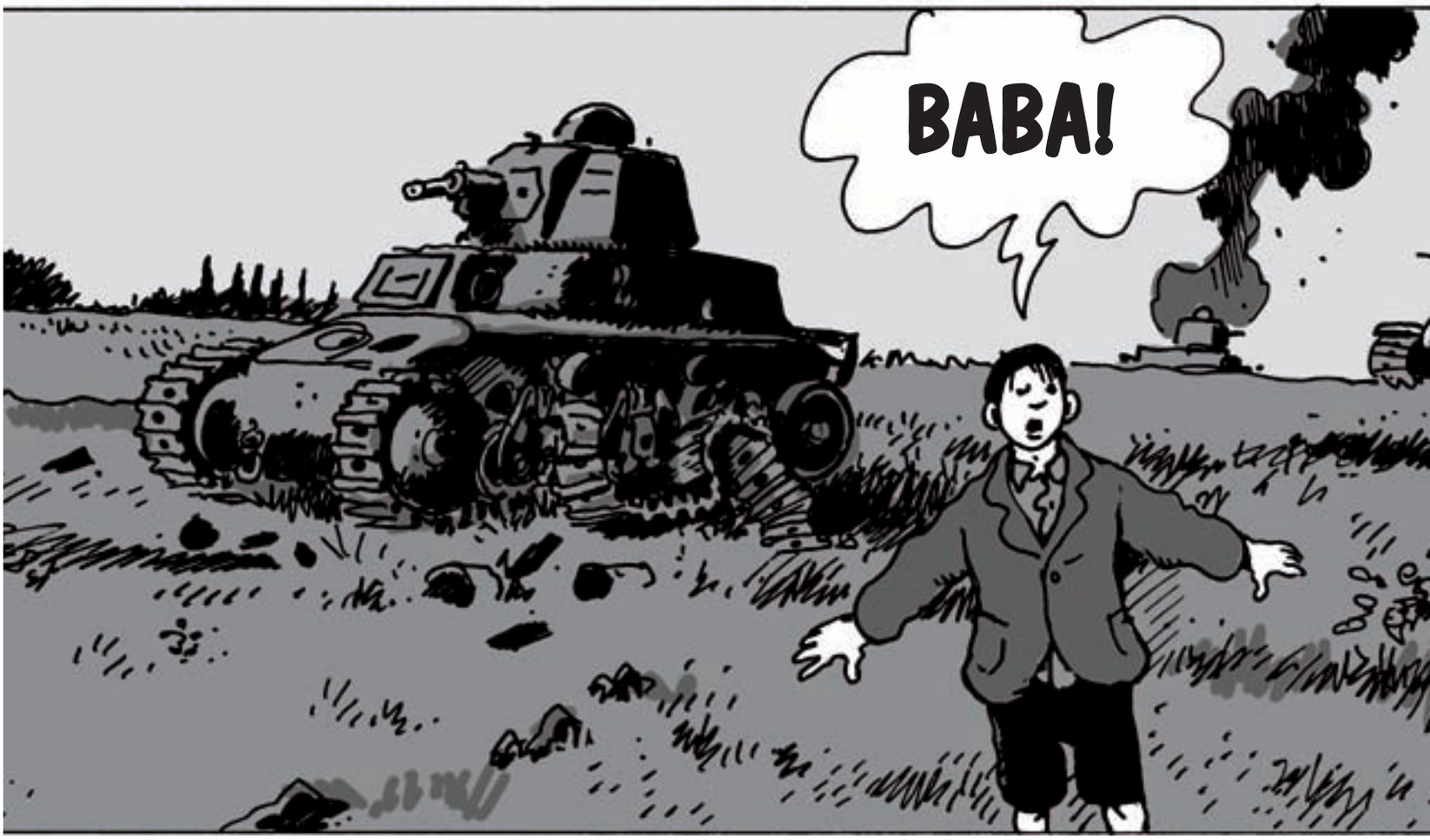

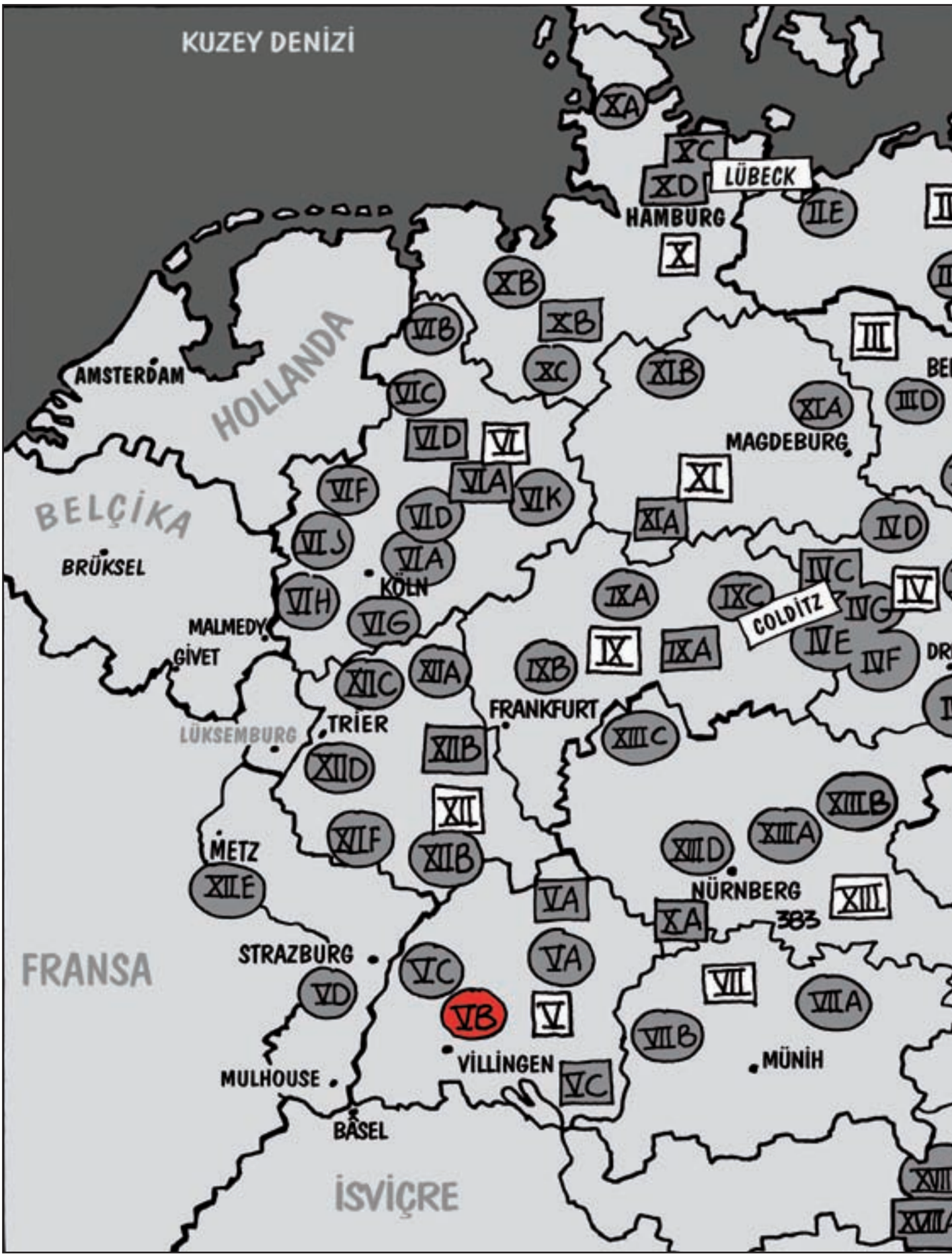
KUZEY DENİZİ
HOLLANDA
AMSTERDAM
BELÇİKA
BRÜKSEL
MALMEDY
GİVET
LÜKSEMBURG
METZ
FRANSA
STRAZBURG
MULHOUSE
BASEL
İSVİÇRE
TRİER
KÖLN
FRANKFURT
VİLLİNGEN
HAMBURG
LÜBECK
MAGDEBURG
COLDİTZ
NÜRNBERG
MÜNİH
383